

Külastustaristu olulised elemendid

Loodusradade rajamisel võib olla mitu eesmärki, mis tuleb omavahel sobitada.

Sotsiaalne eesmärk on elanikkonna vaimse ja füüsilise tervise tagamine. Turvaline loodus toetab inimeste vaimset heaolu. Avalikud rajad pakuvad ka neile inimestele looduses liikumise võimalust, kes ise ei oma maad. Seega tagatakse sotsiaalne võrdsus.

Majanduslik eesmärk on seotud piirkonna külastajate arvu suurenemisega, millega võib kaasneda kohaliku ettevõtluse areng ja uute teenuste pakkumine – seega piirkonna sissetulekute ja maksubaasi kasv.

Keskkonnakaitse eesmärk tagatakse targa planeerimise abil: arvestatakse looduse säilimise eesmärki, eelistatakse külastustaristut hoida tundlikest aladest eemal või korraldatakse looduses viibimine nii, et see mõjutab loodust võimalikult vähesel määral.

Liikumisrajad looduses jagunevad järgmiselt

Matkarada – tähistatud ja hooldatud liikumisrada, mis on varustatud teatavat liiki informatiivse materjaliga ja omab matkajale vajalikke elementaarseid rajatisi/teenuseid.

Jalgsimatkarada – jalgsi läbitav liikumistee. Raja või rajalõigu pikkus on 3–15 km. Pikem matkarada peab olema jagatud lõikudeks, mis on läbitavad ühe päevaga.

Jalgsi õpperada – jalgsimatkarada, mille eesmärk on õpetada või harida (laiendada silmaringi) rajal liikujat tavaliselt mingis konkreetses valdkonnas (loodus, kultuur jms). Raja pikkus on suhteliselt lühike, 0,5–3 km. Rajal on teabealused/tahvlid, mõnikord ka väljakud, kus leidub põhjalikku infot raja objektide kohta.

Õppeväljak – loodusega tutvumiseks väljaehitatud ja piiritletud kindel territoorium. Teave on koondatud infoalustele ja -stendidele.

Jalgsi teemarada – rada, mida looduses ei tähistata, läbitakse giidi saatel ja on suunatud konkreetsele teemale (kooslused, linnud, taimed, seened jne). Lähtuvalt kaitseala kaitse-eeskirjast võib olla vajalik marsruudi kinnitamine, kui soovitakse saada rahvaürituse korraldamise kooskõlastus.

Kvaliteetse raja tunnused

1. Matkarada või pikema matkaraja lõik on läbitav ühe päevaga.
2. Matkarada peab olema vaheldusrikas, pikad üksluised rajalõigud puuduvad või neid on vähe.

3. Matkarada on tähistatud nii, et seal on võimalik liikuda ohutult ja eksimatult, omamata erilisi oskusi. Selgelt loetav märgistus on paigaldatud süsteemselt ja korrektselt nii, et see ei häiri maastikuvaateid.
4. Rajal või raja lähedal on vajalikud rajatised (ööbimisvõimalused või telkimisalad, istepingid, puhkekohad, lõkkeplatsid, joogiveevõtukohad jne) ning keerukamate ja tallamistundlike kohtade läbimiseks on olemas liikumisteed (laudtee, purre, trepp jne).
5. Jalgsi matkajate rajad ei kattu või kattuvad vaid vähesel määral teisiti liikujatega (näiteks ratsutajad, ATV-d, jalgratturid jne) ja avalike teedega (maanteed jne).
6. Rada peab mööduma piisavas kauguses taluõuedest ning kaitsealustest taime- ja loomaliikidest.
7. Rada on kaitsealade läbimise korral kooskõlastatud Keskkonnaameti kui kaitseala valitsejaga.
8. Rajal on haldaja ja/või hooldaja, kes tagab raja arendamise ja igapäevase korrashoiu ja kestlikkuse.

Teavitavad tähised, infotahvlid ja suunaviidad

Teavitavad tähised kaitsealadel on väga olulised selleks, et külastaja mõistaks ümbritseva looduse hoidmise vajalikkust ning väldiks käitumist, mis võiks loodust kahjustada.

Teavitavate elementide hulka kuuluvad näiteks kaitsealade piiritähised (riiklikel kaitsealadel tähistab RMK), suured piirkonda tutvustavad infotahvlid, hoiatavad infotahvlid ning huvipunktide infotahvlid (paigaldatakse näiteks õpperadade äärde tähelepanu osutamiseks põnevatele objektidele).

Oluliseks teabeallikaks looduses viibijale on ka suunaviidad. Suuremate teede ääres paiknevad suunavad liiklusemärgid peaksid olema õigete nimetustega ning mitte suunama külastajaid kohtadesse, kus maaomanik on tee sulgenud.

Parklad

Aladel, kus planeeritakse suurema hulga inimeste koondumist, tuleb kindlasti arvestada ka auto parkimise võimaluste loomisega. Parkla tuleks rajada kas väljaspoole kaitseala või planeerida võimalikult loodussõbraliku ja paraja suurusega, et vältida loodusliku pinna vähenemist. Taristu rajaja esitab parkla rajamise kooskõlastamisel Keskkonnaametile andmed ka parkla mahutavuse kohta. See teave on Keskkonnaametile vajalik rahvaüritustele kooskõlastuse andmisel. Soovitavalt võiks parklas olla esimene infotahvel piirkonna käitumisreeglite ja vaatamisväärsuste kohta. Parkla piirid peaksid olema selged, et autosid ei pargitaks looduslikule alale. Parklates on võimalik korraldada ka jäätmemajandust.

Supluskohad

Kaitsealadele võib olla rajatud kohalike omavalitsuste supluskohti. Supluskohas ei nõuta enam riietuskabiini ja käimla olemasolu, kuid väga külastatavates kohtades on need ehitised siiski vajalikud ja looduskaitseseadusega on ette nähtud erand lubada ehituskeeluvööndisse ehitada suplusranna teenindamiseks vajalikke rajatise. Ametlikud supluskohad on registreeritud Terviseametis. Kaitstavatel loodusobjektidel on oluline jälgida, et supluskoha külastajate arv ei ületaks taluvuspiire ja tallatav ala ei laieneks piiramatult. Ühtlasi tuleb tagada vee puhtus.

Sadamad ja lautrid

Kaitsealadel asuvad sadamad ja veeskamiseks mõeldud lautrikohad tuleb varustada infotahvliga, mis tutvustab merelt või ka maismaalt tulevatele külastajatele kaitseala väärtusi ja käitumisreegleid. Sadamates tuleb tagada keskkonnaohutus ja turvalisus. Uute sadamate ja lautrite rajamine kaitsealadel on põhjendatud vaid rannikukaitse eesmärgil.

Kestlik turism

Kuna loodust hoidev ja kestlik turism on tänapäeval oluline trend majandusmaastikul, siis võiks ka kohalikud omavalitsused läbi mõelda, kuidas toetada oma majanduspiirkonnas kestlikkust. Eesti kestliku turismi strateegia põhielemendid: loodust hoidev, kultuuri säilitav, kohalikku toodet eelistav, väikese ökoloogilise jalajäljega, vastutustundlik, massiturismi vältiv, oskusi ja teadmisi tutvustav, uuenduslik ja lisaväärtusi loov turismiarendus.

Keskkonnaamet väljastab Lahemaa, Matsalu ja Soomaa piirkonna loodusturismi ettevõtjatele kestliku turismi sertifikaate, mille põhimõtteid on välja töötanud Euroopa Kaitsealade Liit (EUROPARC Federation).

Täiendavat teavet kaitsealadel ürituste korraldamise kohta:

✂ keskkonnaamet.ee

✂ loodusveeb.ee

✂ kaitsealad.ee

✂ puhkaeestis.ee

Viimati uuendatud 14.01.2025